

OKUPUOTAS VILNIUS – KELIAS LINK LIETUVOS LAISVĖS

Klausimai individualiai savirefleksijai ekskursijos metu:

1. Kas lėmė tokią Lietuvos piliečių drąsą rizikuoti gyvenimu vardan nepriklausomos Lietuvos?
2. Koks buvo sostinės vaidmuo šaliai vaduojantis iš okupacijos? Ar jis būtų kitoks / toks pats šiandien?
3. Kaip atrodytų lietuvių vienybė ir susitelkimas šiandien, jei Lietuvos saulę vėl užtemdytų okupacija?
4. Kaip tave įkvepia Lietuvos kelias į Nepriklausomybę?

Toliau pateikiamos informacijos šaltiniai:

<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuva-stalininio-rezimo-metais-1944-1953/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/repatriacija/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvos-laisves-lyga/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/sajudis/>

<https://www.vle.lt/straipsnis/trys-kryziai/>

<https://www.lrs.lt/datos/kovo11/signatarai/aktas.htm>

<https://zemelapiai.vplanas.lt/vilniausdnr/lt/events>

1944-07-13	Vilnių antrą kartą okupuoja Sovietų sąjungos kariuomenė.
Paminklas prie Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus	
<p>1944-ųjų birželį SSRS kariuomenės junginiai per Baltarusijos operaciją priartėjo prie Lietuvos, liepos 4-ąją peržengė Lietuvos šiaurės rytų sieną ir po kelių dienų užėmė Švenčionis bei Uteną, liepos 13-ąją, po 5 d. kautynių – Vilnių, liepos 22-ąją – Panevėžį, liepos 27-ąją – Šiaulius (čia kovos veiksmuose dalyvavo sovietinės kariuomenės Šešioliktoji lietuviškoji šaulių divizija), rugpjūčio 1-ąją – Kauną, rugpjūčio viduryje pasiekė nacių Vokietijos sieną. 10 05 SSRS kariuomenės I Pabaltijo fronto armijos pradėjo puolimą Žemaitijoje Klaipėdos kryptimi. Čia su Vokietijos kariuomene kovėsi ir Šešioliktosios lietuviškosios šaulių divizijos daliniai, o Vokietijos pusėje – iš lietuvių sudaryta Tėvynės apsaugos rinktinė.</p>	
1976-11-25	Vilniuje įsteigiama Helsinkio grupė, kuri gruodžio 1 d. Maskvoje paskelbia savo manifestą
Okupacijų ir laisvės kovų muziejus	
<p>Lietuvos Helsinkio grupė yra lietuvių pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui organizacija, įsteigta 1976 11 25 K. Garucko, E. Finkelšteino, O. Lukauskaitės-Poškienės, T. Venclovos ir V. Petkaus iniciatyva.</p> <p>Tikslas – informuoti Helsinkio pasitarime (1975) dalyvavusių valstybių vyriausybes apie žmogaus teisių pažeidimus SSRS okupuotoje Lietuvoje. Grupė veikė viešai. Ją rėmė apie 100 žm. iš kitų pasaulio šalių. Lietuvos Helsinkio grupė palaikė ryšius su Latvijos, Suomijos, Norvegijos, Švedijos, Danijos, Lenkijos, Italijos, Gruzijos, Azerbaidžano, Ukrainos ir Maskvos Helsinkio komitetais bei grupėmis, veikiančiomis 39 valstybėse, t. p. su Vienos tarptautine Helsinkio federacija, Jungtinių Amerikos Valstijų tautine Helsinkio federacija, Jungtinių Amerikos Valstijų advokatų komitetu už žmogaus teisių gynimą, Didžiosios Britanijos draugija Tarptautinė amnestija (Amnesty International), Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komisija (Ženevoje), Ženevos žmogaus teisių komitetu ir kitomis organizacijomis.</p> <p>Dalyvavo bendruose simpoziumuose, konferencijose, susitikimuose. Nuo 1988 su Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiu (Sąjūdis) gynė politinių kalinių ir tremtinių teises, prisidėjo prie Lietuvos žmogaus teisių asociacijos įkūrimo (1989) ir kitų valstybių tautinių mažumų teisių gynimo. Grupės iniciatyva 1991 Vilniuje įvyko Helsinkio grupių bei komitetų konferencija, kurioje dalyvavo 19 valstybių atstovai. Nuo 1976 Lietuvos Helsinkio grupė paskelbė apie 100 dokumentų ir 7 biuletenius. 1990 atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, grupė stengiasi daryti įtaką Lietuvos Respublikos Seime rengiamiems įstatymams, kad jie neprieštarautų tarptautinėms sutartims, kurias Lietuvos Respublika įsipareigojo vykdyti, ir visuotinai pripažintoms žmogaus teisėms.</p>	
1978-06-14	Lietuvos laisvės lygos įsteigimas Vilniuje
Lietuvos laisvės lygos skveras	
<p>Lietuvos laisvės lyga – 1978–88 Lietuvos pogrindinė antisovietinė, 1988–2003 – legali radikali politinė organizacija.</p> <p>LLL pagrindinis tikslas pogrindyje buvo kova dėl nepriklausomos Lietuvos atkūrimo, svarbiausi uždaviniai – lietuvių tautinės savimonės, politinės ir religinės sąmonės ugdymas bei Lietuvos laisvės klausimo kėlimas tarptautiniuose forumuose.</p>	

Aukščiausia institucija – Tautinė taryba, 1988–90 užsienyje turėjo įgaliotinį A. Statkevičių, 1989–91 veikė Užsienio taryba.

1979 LLL inicijavo Keturiasdešimt penkių pabaltiečių memorandumą (jį pasirašė Lygos 15 narių; juo remdamasis Europos Parlamentas 1983 specialia rezoliucija parėmė Baltijos šalių laisvės siekį). Pogrindžio sąlygomis Lyga paskelbė ir išplatino keliasdešimt pareiškimų, kreipimūsi, viešų laiškų vyriausybėms, valstybių vadovams ir tautoms dėl Baltijos šalių sovietinės okupacijos, žmogaus teisių varžymo, rusifikacijos.

Svarbiausi jų: Lietuvos Laisvės Lygos Deklaracija (1978), Moralinis ultimatumas SSRS vyriausybei (1979), Kreipimasis į Lietuvoje gyvenančius rusus (1979), Kodėl niekinama lietuvių tautos praeitis? (1979), Viešasis laiškas SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkui, Jungtinių Tautų generaliniam sekretoriui, Afganų tautai (1980; smerkiama SSRS invazija į Afganistaną), Atviras laiškas popiežiui Jonui Pauliui II (1987), LLL programa (1988), Ištikimybės 1918 metų Vasario 16 dienos aktui paskelbimas (1988), Viešas laiškas profesoriui V. Landsbergiui, LSSR Aukščiausiajai Tarybai (1990) ir Dėl pirmosios sesijos darbotvarkės (1990). 1979 LLL Vilniuje surengė viešą spaudos konferenciją Vakarų žurnalistams. 1979–80 Lygos pagrindiniai organizatoriai buvo nuteisti ir įkalinti; KGB pačios organizacijos neatskleidė, bet jos veikla prislopo.

1987-08-23

Pirmasis viešas nesankcionuotas mitingas, įvykęs sovietų laikais prie Adomo Mickevičiaus paminklo

Paminklas Adomui Mickevičiui

1987, SSRS vykstant pertvarkai, Lietuvos laisvės lyga suaktyvino veiklą. 1987 08 23 Vilniuje surengė pirmąjį per SSRS okupaciją ir aneksiją Lietuvoje viešą protesto mitingą (mitingas prie A. Mickevičiaus paminklo) – reikalavo išvesti SSRS kariuomenę iš Lietuvos. Vėliau surengė kitų protesto akcijų – pirmuosius viešus Vasario 16 (1988) ir didžiųjų 1948 sovietinių trėmimų į Sibirą minėjimus (1988). 1988 09 28 LSSR Vidaus reikalų ministerijos specialios paskirties dalinys prieš LLL rengto mitingo dalyvius Gedimino (dabar Katedros) aikštėje Vilniuje panaudojo jėgą.

1988–90 legali Lietuvos laisvės lyga kovojo dėl Lietuvos nepriklausomybės, daugiausia prieš SSRS okupacinę kariuomenę: 1989–91 kartu su jaun lietuviais (Jaunoji Lietuva) organizavo šaukimo į ją boikotą, surengė mitingą, raginantį Lietuvos jaunimą netarnauti okupacinėje kariuomenėje (1989). Smerkė ir demaskavo Lietuvos komunistų partijos pastangas (1988–89) įteisinti Lietuvos okupaciją ir aneksiją bei tas Sąjūdžio jėgas, kurios kėlė Lietuvos suvereniteto SSRS sudėtyje idėją, surengė demonstracijų, didelių mitingų ir piketų, platino pareiškimus, viešus laiškus, straipsnius. 1989 boikotavo rinkimus į SSRS, 1990 – į LSSR Aukščiausiąją Tarybą (dėl to, kad rinkimai organizuoti pagal sovietinius įstatymus).

1989–90 Lygos iniciatyva Tarptautinė antikomunistinė katalikiška organizacija (TFP, anglų k. Tradition, Family, Property) surengė pasaulinio masto parašų dėl Lietuvos laisvės rinkimą (surinkta 5,2 mln.).

1990 LLL su jaun lietuviais surengė sovietinių paminklų demontavimo akciją. Lyga atstovavo Lietuvai SSRS tautinių nepriklausomybės sąjūdžių judėjime, inicijavo radikaliausių Lietuvos politinių jėgų susivienijimus – Lietuvos nepriklausomybės

sąjungą ir Lietuvos konsultacinį seimą. 1989 Varniuose pastatė pirmąjį okupuotoje Lietuvoje paminklą 1944–53 Lietuvos partizanams. Kovoje dėl nepriklausomybės (kitai negu Sąjūdis) laikėsi radikalios taktikos, kėlė reikalavimus tučtuojau įvesti Lietuvos pilietybę, lietuvių kalbą paskelbti valstybine, išvesti iš Lietuvos SSRS okupacinę kariuomenę, nepaisant politinių aplinkybių, atkurti Lietuvos suverenitetą ir nepriklausomybę.

Lietuvos visuomenė LLL veiklą vertino įvairiai, dalis žmonių nepalaikė jos radikalumo, dauguma pritarė nuosaikesnei Sąjūdžio politikai dėl Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo.

1988-06-03	Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinės grupės įkūrimas Vilniuje
-------------------	--

Atminimo lenta ant Lietuvos mokslų akademijos pastato sienos

Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdis – Lietuvos visuomeninis judėjimas.

Jo pradžia – 1988 06 03 Vilniuje, LSSR Mokslų akademijos prezidiumo salėje išrinkta 35 narių Sąjūdžio iniciatyvinė grupė; šie nariai daugiausia buvo meno ir mokslo veikėjai, 17 jų – Lietuvos komunistų partijos nariai.

Iniciatyvinės grupės keliami viešumo, demokratijos, Lietuvos suvereniteto stiprinimo, iš pradžių ir pertvarkos plėtojimo šūkių buvo populiarūs, juos greitai ėmė remti dauguma gyventojų. Netrukus Sąjūdžio rėmimo grupės įsikūrė Kaune (1988 06 11), Klaipėdoje (07 07) ir Šiauliuose (07 22). 1988 vasarą ir rudenį visoje Lietuvoje susibūrė apie 1000 šios organizacijos rėmimo grupių (jose dalyvavo apie 180 000 žmonių). 1988 06 13 pradėta leisti Sąjūdžio biuletenį Sąjūdžio žinios, 09 16 – laikraštį Atgimimas (Sąjūdžio spauda).

1988-10-07	Gedimino pilies bokšte vėl iškelta trispalvė Lietuvos vėliava
-------------------	--

Gedimino pilies bokštas

9 dešimtmečio pabaigoje Lietuvos pasipriešinimo sovietiniam okupaciniam režimui dalyvių, Sąjūdžio ir kituose viešuose visuomenės renginiuose pradėta kelti tautinę vėliavą. 1988 10 07 ji oficialiai iškelta Vilniaus Gedimino pilies bokšte. Visuomenės spaudžiama LSSR Aukščiausioji Taryba 1988 11 18 pakeitusi LSSR konstituciją, geltonai, žaliai ir raudonai vėliavai suteikė valstybės vėliavos statusą. Vėliavos spalvos (geltona, artima oranžinei, sodriai žalia ir raudona, artima purpurinei) atkurtos iš nepriklausomos Lietuvos vėliavų, kurias išsaugojo muziejai ir pavieniai asmenys. Geltona reiškia saulę, šviesą ir gerovę, žalia – gamtos grožį, laisvę ir viltį, o raudona – žemę, drąsą, už Tėvynę pralietą kraują

1988-10-22	Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio suvažiavimas Vilniuje
-------------------	--

Atminimo lenta ant Lietuvos mokslų akademijos pastato sienos

Sąjūdis suorganizavo didelių mitingų: 1988 06 24 Vilniuje Gedimino (dabar Katedros) aikštėje (palydėti Lietuvos komunistų partijos delegatai į SSKP 19 konferenciją), 07 09 (delegatų sutikimas) ir 08 23 (1939 Molotovo–Ribbentropo paktui ir jo padariniams pasmerkti) Vingio parke; dviejuose pastaruosiuose dalyvavo daugiau kaip po 100 000 žmonių. Šie renginiai, t. p. susikūrusių žaliųjų klubų (žaliųjų judėjimas) veikla išjudino visuomenę. Pasinaudojęs visuomenės pasipiktinimu dėl grubaus milicijos elgesio

vaikant 1988 09 28 Lietuvos laisvės lygos sušauktą mitingą, Sąjūdis ėmė labiau spausti Lietuvos komunistų partijos vadovybę ir pasiekė tam tikrų nuolaidų: 1988 10 07 Vilniaus Aukštutinės pilies bokšte iškelta trispalvė tautinė Lietuvos vėliava, 10 20 partijos Centro komiteto pirmuoju sekretoriumi išrinktas A. M. Brazauskas (jį Sąjūdis tuomet neoficialiai rėmė).

1988 10 22–23 įvykęs Sąjūdžio I (steigiamasis) suvažiavimas (buvo transliuojamas per radiją ir televiziją) dar labiau išjudino Lietuvos žmones: kai kurie delegatai ragino atkurti nepriklausomą Lietuvos valstybę. Čia buvo pranešta apie Lietuvos komunistų partijos vadovybės nutarimą dėl Vilniaus arkikatedros grąžinimo tikintiesiems. Išrinkta vadovaujančiosios Sąjūdžio institucijos: Seimas ir jo taryba. Organizacijos veikloje individualiai galėjo dalyvauti Lietuvos komunistų partijos ir kitų organizacijų nariai. Kadangi Sąjūdis ir kitų SSRS respublikų panašūs judėjimai siekė Sovietų Sąjungą pertvarkyti į suverenių valstybių sandraugą, SSRS vadovybė, norėdama tam sukliudyti, pasiūlė SSRS konstitucijos pataisas, praktiškai naikinančias ir net formalią sąjunginių respublikų teisę išstoti iš tos valstybės; Sąjūdis prieš šias pataisas per 3 savaites surinko apie 1 800 000 piliečių parašų.

1989-06-14

Atstatomi Trys kryžiai

Trijų kryžių paminklas

Trys Kryžiai, paminklas legendiniams krikščionių kankiniams Vilniuje, Kalnų parke, ant Plikojo (Trijų Kryžių) kalno.

Mediniai Trys Kryžiai kelis kartus perstatinėti, 1869 sugriuvusių Rusijos imperijos valdžia neleido atstatyti. Per Pirmąjį pasaulinį karą Vilniaus inteligentijos surinktomis lėšomis 1916 pastatyti gelžbetoniniai Trys Kryžiai. 1950 05 30 sovietų valdžios nurodymu susprogdinti. 1989 Sąjūdžio iniciatyva Trys Kryžiai atstatyti, atidengti ir pašventinti 06 14.

1989-08-23

Vilnius tampa Baltijos kelio dalimi

Plytelė Baltijos kelio 20-mečiui atminti „Pėdutės“

Baltijos kelias – Baltijos šalių tautinių judėjimų manifestacija.

Surengta 1989 08 23 Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio (Sąjūdis), Estijos liaudies fronto ir Latvijos liaudies fronto. Skirta Molotovo–Ribbentropo paktui (1939 08 23) pasmerkti ir vieningam laisvės siekimui (išsivadavimui iš sovietinio okupacinio režimo) pareikšti. 1989 08 23 automagistralėje Vilnius–Ryga–Talinus susikabinę rankomis Lietuvos, Latvijos ir Estijos gyventojai sudarė grandinę, nusitiesusią apie 650 kilometrų. Manoma, kad manifestacijoje dalyvavo apie 1 mln. Lietuvos žmonių, iš viso apie 2 mln. Baltijos šalių gyventojų.

Panašaus pobūdžio akcijos buvo rengiamos dar kelerius metus (pvz., per 1991 Liepsnojantį Baltijos kelią buvo deginami laužai).

Baltijos kelio pavyzdžiu panašių manifestacijų surengė ir kitos tautos, pvz., Vokietijos Demokratinės Respublikos gyventojų, siekusių suvienyti abi Vokietijos valstybes, manifestacijos 1989 pabaigoje–1990.

1990-03-11

Akto dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo priėmimas Vilniuje

LR Seimo priegios

LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS

A K T A S

DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMOS VALSTYBĖS ATSTATYMO

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama Tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgou panaikintas Lietuvos Valstybės suvereninių galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.

Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos Valstybės konstitucinis pamatas.

Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.

Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereninių galių reišėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą Valstybės suverenitetą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS PIRMININKAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS SEKRETORIUS

Vytautas Landsbergis

V. LANDSBERGIS

L. Sabutis

L. SABUTIS

Maršrutas žemėlapyje:

<https://maps.app.goo.gl/9U4YqB3K73u4eUVYA>

